

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ГЕОЛОГО-ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ
Книга 2 – ГЕОГРАФИЯ
Том 111

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”
FACULTY OF GEOLOGY AND GEOGRAPHY
Book 2 – GEOGRAPHY
Volume 111

ПРИРОДОГЕОГРАФСКАТА ГРАНИЦА МЕЖДУ ДУНАВСКАТА РАВНИНА И ПРЕДБАЛКАНА В ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ

АЛЕКСАНДЪР САРАФОВ

Катедра Ландшафтознание и опазване на природната среда
e-mail: saraffov@gea.uni-sofia.bg

Alexandar Sarafov. POSITION OF THE PHYSIOGRAPHIC BOUNDARY BETWEEN DANUBE PLAIN AND THE PRE-BALKANS WITHIN TARGOVISHTA MUNICIPALITY

The paper presents results from investigation of the position of the Lijak Plato in the physiographic classification of Bulgaria. According to different sources it belongs to the Danube Plain or to the Pre-Balkans. As most of the physiographic sources agree that this area is part of the Danube uplifted zone, Liljak Plato seems to be the highest in the Eastern Danube Plain with its higher point 516.9 m. At 27.07.2017 the Municipality of Targovishte came to decision to name the highest point Alexandrov Peak, after Alexander I Battenberg.

Key words: Targovishte Municipality, Danube Lowland, Pre-Balkans, Liljak Plato, physiographic classifications of Bulgaria.

УВОД

Струва ни се наложително коректно да установим най-високата точка в именуваната от геолога проф. Живко Иванов (2017) област на „платата“ в Североизточна България. Надморската височина на най-южно простиращото се плато във ветрилообразното поречие на Русенски Лом е с точно петнайсет метра повече от вр. Търнов дял на Шуменското плато и документира географски вярното, че на изток от долината на Янтра, в административните граници на Търговишка община, е по-голямата част от Лилякското плато. Водени от това общинските съветници на 27.07.2017 г. именува

кота 516,9 m, най-високият връх на Лилякското плато на „Александров“ на основание чл. 21, ал. 1, т. 18 и ал. 2 от Закон за местното самоуправление и местната администрация. В граничещото с Предбалкана плато, е справедливо селото и безименният връх в изворната част от долината на Черни Лом – Александрово да са с името на Княз Александър I Батембергски, така както платото е именувано на съседното село Лиляк, разположено над Търговишкото поле.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

В търсенето на истината за странната непопулярност на географския факт, хронологично извършихме преглед на досега публикуваните географски знания за платото в научни, учебни и енциклопедични издания.

Анализът определи недостатъчно конкретизирано позициониране и невярно извличане от средномащабни карти (фиг. 1), странен факт, обект на изследване 84 години след изказаното от проф. Батаклиев, че: „планина и равнина не могат да образуват един ландшафт“ в Годишник на Софийския университет, и пак там, на същата страница, че: „ландшафтът запазва единството на географската наука“.

Извлечено бе съсредоточаване с различна доказателствена аргументираност върху фрагмента от граничната линия между Дунавската равнина и Предбалкана в границите на Търговишка община и предпостави възможност да изложим наша позиция за установяване истинност в географското пространство.

През върха преминава водоразделната линия на Дунавска и Черноморска отточни области с начало прохода Вратник, през вр. Голям Сакар в Лиса планина и град Омуртаг, между язовирите Пресиян и Александрово-1 от юг изкачва билото. По северния слабо наклонен склон, през най-ниския хипсометричен пояс – между 250 и 350 m н. в., достига седловина, предпоставила изграждането на шосето и ж.п. линията за Търговище. На североизток са южните покрайнини на Разградските височини, а на северозапад Кавлашкото плато (Михайлов и др., 1966), отделящо изворните водосбори на реките Малки и Черни Лом. В него, най-високата кота (485,6 m) Митириза е с 0,3 m по-висока от вр. Калакоч в Поповските височини и с 3,8 m повече от максималната на Разградските височини в гористата местност Голяма поляна.

Слабо наклонените западни и стръмните южни склонове на платото се очертават от долината на Черни Лом. В южното подножие второстепенният вододел се проследява между язовирните чаши, отстоящи на около петстотин метра. Вторият е построен на река Сива, отделяща платото от Кедикбалкан (Мичев и др., 1980), североизточна ограда на Сланник в Източния Предбалкан. В село Лиляк приема ляв приток, водещ началото си на отстояние километър от извора на река Черни Лом, също под Александров връх, и тече на североизток до вливането във Врана при град Търговище. Източните склонове на платото са също стръмни, прорязани от слабовсечени, къси реки като Теферич, Къошка и Аширидере. Относително по-дългите Кюмюрджи, Дермендере и Къзълларско дере със западна посока на оттичане, успоредна в първите километри с течението на Черни Лом, разчленяват билната равна повърхнина, оформяйки ерозионно-денудационен релеф. С ерозионно-акумулативен произход са подножията на склоновете повърхнини.

РЕЗУЛТАТИ

Ясна е позицията на проф. Батаклиев (1934), че: „южната граница на българския плочесторавнинен ландшафт се намира там (по линията Търново-Ески-Джумая), където мезозойските пластовете от Стара планина, преминават в хоризонтално положение“ и е в кореспонденция с написаното три години по-късно от д-р Коен (1937) за проломите на Врана и Голяма Камчия в пределите на Преславската нагъната система. През същата година най-младият доцент по физическа география Димитър Яранов, две години преди да бъде избран за професор, установява границите между „еднородните по генезис“ морфоложки зони, „симетрично разположени от двете страни на Македоно-Тракийския масив“, включително и тази между втората подзона на Дунавската платформа – „по-богатата на дребни земноповърхни форми и дълбоки долини“ и втората със „структурни и субструктурни форми и antecedентни проломи на реките, извиращи от Стара планина“. Ясна е и позицията на геоморфолога-тектоник Яранов за съвпадението между границите на тектонските и морфоложките зони, потвърдено и от картата в М 1:300 000, където границата с Предбалкана е по линията Търново–Преслав, част от изнесен доклад на 4-ия конгрес на географите и етнографите в София от Јапанoff, публикуван също в годината, когато се поставят основите на геоморфоложкото райониране на България.

През 1946 г. Ж. Гълъбов, повторно характеризира морфоложките области въз основа на тектонски, орографски и морфогенетични белези и конкретизира граничната линия на Дунавската хълмиста равнина като „обграждаща от север височините по горното течение на Стара река и Голяма река (извиращи от Елено-Твърдишка и Лиса планини) и продължава по северното подножие на Преславска планина“ и геотектонски привързва платото към „плоско наслоената земя“, потвърдено и от приложената морфоложка скица в М 1:2 000 000. В същата монография проф. Еким Бончев също позиционира границата между големите морфотектонски единици Мизийска плоча–Предбалкан по линията село Кесарево, северно от Антоновските височини и на изток през Търговище.

През 1956 г. Ж. Гълъбов в учебника за учителските институти „Физическа география на България“ морфохидрографското описание на източната част от Дунавската равнина (Разградски вал с Добруджанско-Варненски плата) и по-конкретно зоната на Поповско-Разградските и Самуиловски височини на с. 97 включва противоречивост между „По-големите реки водят началото си от главния вододел и ветрилообразно се отправят на север към р. Дунав“ и това на същата страница по-долу, че „Черни Лом извира от предпланините на Източна Стара планина, северно от гр. Омуртаг...“ От фиг. 45 е видно, че надпис Лилякско плато е положен северно от Дермендере, а Лиляк и Александрово са на юг в безименна структура, с което предполагаме (ако не е точно картографирано), че според тогавашните възприемания долината на Дермендере е южна граница на платото. Различие в граничното определяне установяваме и на 131 с. в „преход постепенен и незабележим от предпланините към Дунавската равнина, както при плоското Лилякско плато“, заради сравнително дълбоката всеченост на Дермендере и разломната обусловеност на долината на Черни Лом от юг. Неизяснената принадлежност единствено на изворната част на Черни Лом към Предбалкана намира

препотвърждение и на картата в статията на акад. Герасимов (1957) – директор на Географския институт при АН на СССР, където южната граница отделя най-високата южна част от най-високото плато в морфоструктурната зона на севернобългарските равнини и плата.

Три години по-късно Илия Иванов, дискутирайки някои въпроси на геоморфоложкото райониране на страната като основа за физикогеографско райониране, класифицира земеповърхните форми и определя платата „като вторични форми, характерни само за Дунавската равнина, понеже са генетично свързани с нея – форма в плацидна структура“. За нас присъединяването тук на публикуваното становище на проф. Яранов през следващата година, че Предбалкана е „най-добре индивидуализираната и ясно и категорично разграничената тектонска зона на българска територия“ и заедно с това приложената Тектонска скица на България в М 1:1 000 000 импонира с липсата на съмнение и е в посоката на търсенето в нашето изследване.

През 1966 г. в „География на България. Т. 1 Физическа география“ под редакцията на проф. Гълъбов цитираният по-горе колектив с водещ автор Цв. Михайлов, на с. 60 достатъчно категорично конкретизират местоположението на платото и принадлежността към Дунавската равнина, а именно: „Провадийско-Лудогорско-Добруджанската платовидна подобласт е разположена между предпланините на Източна Стара планина, реките Дунав и Янтра и Черно море“; както и на 61 с.: „Поповско-Самуилските хълмисти плата образуват най-високата част на Източната подобласт. Горнищата на тези плата служат за вододел между насочените към север и северозапад реки Бели, Малки, Черни и Баниски Лом, Крапинец и др. и течащите на югоизток реки Провадийска и Врана“... „Остатъчните плата са разположени на юг от Поповско-Самуиловските височини“... „Най-западното от платата е Лилякското – високо в югоизточната част над 400 m“.

Първото невярно отчитане най-високата точка на Лилякското плато откриваме в студията „Търговишки окръг“ (Пенков и др. 1967) – 420 m и е единствена забележка в природната характеристика на икономгеографското проучване. Картографирано е достатъчно изразително и в Атлас на Народна република България (1973) на Геоморфоложка карта М 1:1 000 000, Морфографски типове релеф М 1:2 000 000 в ареал платовиден релеф със слабо издигната инициална повърхнина (250–400 m) на Дунавската платформена равнина, силно разчленен с циркумденудационни плата, така както Шуменското, Провадийското и Авренското плата. Пак там, в Климатични райони е част от Лудогорско-Добруджанска подобласт на Умереноконтинентална климатична област.

Оценяването сигурността на геолого-геоморфоложката компонента сред ландшафтните индикатори при анализ нефтогазоносността на Дунавската платформена равнина, спомагателното на хидроложката, почвено-растителните и ориентировъчното на климатичната водят Благоева (1976) при създаването морфоструктурна схема с характерни типове ландшафти, сред които в ареала на ландшафти на горските структурно-денудационни плата и хълмове върху мезозойско-терциерен скален субстрат пластовото възвишение е очертано в цялостен обхват.

Със същата категоричност екипът Гълъбов, Михайлов, Тишков, Зяпков след нови шест години, за втори път, в студията „Комплексно физикогеографско райони-

ране на НР България“ определят принадлежността на Лилякското, Шуменското, Провадийското и Авренското плато към Дунавската равнина заради еднаквите широки, безоточни билни равнища; изобилието от карстови форми; гъстотата на талвеговата мрежа и врязванията в подножията; различията с Лудогорския район според преобладаването на сивите горски почви, увеличената сума на годишните валежи, намалената честота на мразовитото време, влиянието през зимата на фьоновите ветрове, по-постоянния речен режим и развитието на габерови и смесени благоуново-церови върху една четвърт от площта на Шуменско-Провадийския район (с. 27).

В последващото ново издание „Физическа география на България“ Ж. Гълъбов и др. (1977) ревизират твърденията си, като на 45 с. прокарват границата „по северното подножие на Антоновските височини, Преславска планина...“ и на фиг. 46 в морфографската скица на главната старопланинска верига е видно изчертаването този път южно от Лилякското плато, включвайки и селата Александрово и Лиляк. Не е променено на 164 с. останалото „Черни Лом извира от предпланините...“ така, както е и в изданието от 1956 г.

В изданията от Издателство „Наука и изкуство“ през 1980 г. „Географски речник на България“ с автори Николай Мичев, Цвятко Михайлов, Иван Вапцаров, Светлин Кираджиев на с. 286 широка популярност придобива публикуваното: „плато в Източната Дунавска равнина, на СЗ от Преславска планина. Достига 517 m. Най-висока точка на Дунавската равнина.“ След нови две години проф. Живко Гълъбов отново препотвърждава в том първи на тритомната география на България, че обособените плато са по южния склон на Севернобългарския плосък свод с високи стойности на хоризонтално и вертикално разчленение на релефа. На приложената Геоморфоложка карта ясно очертава южната граница между платформен релеф и ниско-планински ридов релеф и издигнати през неоген-кватернера позитивни морфоструктури и гънкови и гънково-раломни морфоструктури в подножието на Лилякското плато. В същата година, противоречиво екипът на Енциклопедия България, Т. 3., от една страна, регионално позиционира платото на 759 с. в „Източния Предбалкан, на границата между Предбалкана и Дунавската хълмиста равнина. Разположено между Търговишкото понижение (на изток), долината на р. Черни Лом (огражда го от юг и запад) и долината на Казаларско дере“ (последното не е споменатото по горе Дермендере, разделящо на две платото според фиг. 45 в изданието от 1956 г., но, от друга страна, субпаралелно разполовява територията му във фигурата на с. 456).

Професор Диньо Канев (1989) картинно описва високата платовидна дъга в източна област на Дунавската равнина, проследявана от Лилякското плато, през Поповските и Разградските височини, Самуиловските височини, Сърта и рида Стана, отворена на юг към Предбалкана и уточнява границата с Предбалкана „следи подножието на Антоновските височини, подножието на Сланник, горното течение на р. Черни Лом, подножието на Преславска...“. В същата година излиза том трети Физикогеографско и социално-икономическо райониране от География на България, където Михайлов и др. отделят Поповско-Самуиловския район, обхващаш редицата на Драгановските, Разградските и Самуиловските височини и изворните области на р. Черни Лом с относително високи за равнинните области морфометрични показатели в най-високите участъци от Дунавската равнина. В двутомната монография Природният и икономи-

чески потенциал на планините в България (1989) не е сред разглежданите морфографски типове много ниски (хълмисто-ридови) до 684 m, но е и видно от първите четири карти наслагваното през годините картографиране на изворните части на Черни Лом. Педантично и последователно проф. Георгиев (1991) проследява границата с областта на Предбалкана „първоначално по долината на Голяма река, след това преминава до вододела между Голяма река и Черни Лом и по на изток се очертава от долината на р. Черни Лом и нейния плосък вододел спрямо левия приток на р. Врана – р. Люлякско“⁴. Не по-малко точно е описанието на проф. Алексиев (1997): „Като специфични елементи на релефа в Дунавската епиплатформена равнина, особено в източната ѝ половина, се открояват литоструктурни форми – котове (моноклинали) и плата (Лиляковско, Шуменско, Провадийско, Стана, Войводско, Роякско, Авренско)“⁴. В същата монография проф. Петров (1997) най-конкретно и вярно позиционира територията на платото сред детайлната ландшафтна диференциация на пространството на България. Част е от четвъртата, с най-сложна ландшафтна структура, Поповско-Шуменско-Франгенска подобласт на Севернобългарската зонална област на Дунавската равнина. Най-сложна е заради съществуването на 13 групи ландшафти, сред които ландшафтите на гористите хълмове върху лъсови скали със средна степен на земеделско използване и ландшафтите на гористите хълмове върху варовикови скали са с най-голяма площ. Тези две групи ландшафти открояват и спецификата на двайсет и шестата от сто двайсет и седемте най-малки регионални единици в България. Ландшафтният район е наречен Лилякски и обхваща единствено платото. На фиг. 78 Ландшафтно райониране на България субпаралелната долина на Черни Лом в горното поречие е граница с Преславския район от Източностаропланинска подобласт на Старопланинска област. След промяната на посоката на течението на север, долината е гранична с Баниско-Калакошкия район по имената на Баниски Лом и най-високият връх на Поповските височини. На север Белилово-Самуиловския и на изток Вранско-Камчийския също са част от югоизточната подобласт на Дунавската равнина. Резултатите от картографично-математическо обработване на три количествени показателя за определяне степените на детайлност, нееднородност и организираност на ландшафтната структура на 33-те райони в областта на Дунавската равнина са публикувани от същия автор и през 1985 г. Единствено абсолютната максимална височина сред количествените показатели на Поповско-Шуменско-Франгенска провинция в България не е коректно посочена и в двете издания, така както и във флористичното проучване на Д. Захариев (2015). В това изследване е представена актуална информация за 769-те описани вида спонтанно разпространени висши растения на територията на платото.

Противоречиви са вижданията на авторите в География на България (2002), независимо от разглеждането на Дунавската равнина в две части, разделени от долината на река Янтра. П. Стефанов морфографски характеризирайки Мизийската равнина причислява широките платовидовидни и плоскоридови пространства, сред които и Лилякското плато, към морфографска ивица в южната част – стъпало, Външна ивица на Предбалкана на 31 с. По нататък – на 33 с., описвайки Предбалкана намира аргументи да бъде относително по-категоричен, че спомената ивица „се отнася повече към Мизийската равнина“. Потвърждава го и на авторската Морфографска схема, където и Кедикбалкан, за първи и единствен път е включен като неразделна част от съща-

та хълмисто-платовидна равнинна морфографска единица. На същата карта включването на платовидни и плоскоридови южни стъпаловидни пространства би определило Ловчанските височини с връх Гюнето 655 m за най-високи в равнината, но в Геоморфоложкото райониране – 105 с. областта на Мизийската равнина е отделена от Предбалканската подобласт на Старопланинската област, както и Мизийското от Предбалканското блокови стъпала в Морфоструктурната схема. Обособяването е привързано между активна покрайнина и първоразредна геоморфоложка и тектонска зона, видима на фиг. 1.41. Регионалното разглеждане на 391 с. не е обвързано с изказаното от Стефанов и отново е посочен Търнов дял за най-висок в Дунавската равнина, видно и от фиг. 7.7. Физикогеографската регионализация, където за пореден път границата пресича изворите на Черни Лом., макар че на същата страница, цитирам: „Изцяло равнинни са реките Русенски Лом, Провадийска и Батова в източната част...“.

Дреновски и др. през същата година на Конференцията в памет на професор Димитър Яранов реферират дотогавашни регионализации и представят нова схема, в която аргументират увеличаването броя на физикогеографските области в Южна България и присъединяването на Източна Стара планина към Предбалкана. Постиганата детайлност, при спазване принципи на териториална цялост, комплексност и прилагане методи на ландшафтен анализ създават таксономична система и схема, публикувана от същия авторски колектив в Монографията, която коментирахме по-горе.

Въпросите за степента на детайлност в очертаването териториалния обхват, границите и наименованията на регионалните единици са изследвани и от доц. Нам (2002). В университетския учебник съзираме несъответствие между написаното на с. 124, че „южната граница на Дунавската равнина следи северните подножия на Лилякското плато, южно от гр. Лозница, северното подножие на Шуменското плато“, както и това на с. 143, че Черни Лом води началото си от Предбалканско-Източностаропланинска област с междуобластната граница на картата на с. 134, отчетливо обикаляща от юг изворите ѝ.

Нееднозначна за широката общественост е информацията в енциклопедичните издания от 2003 и 2012 г. Според едната – Българска енциклопедия – цитирам: „Лилякско плато – остатъчно плато в Изт. Предбалкан, на границата с Дунавската хълмиста равнина“, а според Голяма енциклопедия България т. 7 – „Лилякско плато – остатъчно (циркумденудационно) плато в източната част на Дунавската хълмиста равнина, на границата с Предбалкана.“ И в двете е отбелязана височината до 517 m, дълбоката разчлененост от началните притоци на Черни Лом и литоложкия състав от мергели и пясъчници. Категоричността в по-новата енциклопедия е обвързана с изказаното в т. 10, че Лилякското, Шуменското, Мадарското, Провадийското плато са в Южномизийско периплатформено понижение в южните части на Мизийската платформа. Наред с това самостоятелността на авторството и/или редакторската свобода проличава при сравнението с написаното в т. 9, че Лилякското плато, заедно с Рояжското плато са части от Източен Предбалкан.

Възприетата от Велчев (2003) позиция, че представянето на ландшафтни граници на карта е заредено със субективизъм, притежават континуалност, дискретност и винаги са по-тесни или по-широки ивиците (в случая) между ландшафтни единици Дунавска равнина и Предбалкана, обуславя актуалността на изследването между реките Искър и Осъм. Изследването от гледна точка на морфографски, морфоструктурни, геострук-

турни и ландшафтни особености конкретизира за първи път описание на най-висока точка на Средна Дунавска равнина – вр. Палангурска могила – 506 m, „който се явява със седемдесет метра по-висок от предложения от Гълъбов (1946) вр. Комряка (436 m) северно от село Славяни в платото Венеца само няколко метра по-нисък от най-високата точка на Лилякското плато“ и утвърждава максималната височина в цялата Дунавска равнина. С подобна яснота Асенов (2006) много точно определя граници на Лудогорски биогеографски район – на високи плата, по-малко антропогенизирани, запазили лесостепна растителност и акцентира върху най-същественото в растителната покривка, а именно „преобладаването върху Лилякското плато на вторични съобщества от горун – *Quercus dalechampii* и келяв габър – *Carpinus orientalis*“. Намираме общност със сходната характеристика на конкретното пространство от Велчев и др. (2003), част от Южнодунавско-лудогорска област, включваща „равнинни и хълмисти умерени семихумидни (ливдно-степни и лесостепни) и хълмисти и предпланинско хълмисти топлоумерени хумидни (горски и лесостепни) ландшафти“ с по два типа и подтипа ландшафти. Извършеното диференциране на база разработени височинни ландшафтни спектри отделя пет основни типа ландшафти в Предбалканската област в природното райониране на страната на ландшафтна основа. Самостоятелно, четири години по-късно, членът на горепосочения авторски екип – Пенин (2007), в схема в университетски учебник на с. 155 позиционира Лилякското плато в Дунавската равнина, макар и да не е упомената максималната височина в текста.

В наше изследване (2010) се разглежда обвързаността между типове почвообразуване в България към равнинните, подножните, слабонаклонените склонове и разчленените планински терени. В южната част на Дунавската равнина зонално са асоциирани генетично автоморфните Chernic Chernozem (Ch) и Luvic Phaeozem (Hi). Един от белезите на общно, наред с това, че са слабо лесивирани и хумусни, че обединяват отдалечените от традиционната диагностична схема деградирани черноземи и тъмносиви горски върху прехода между равни и подножни слабонаклонени терени. Върху пясъчници и мергели от Романската свита (tmK^{a-al}) в Лилякското плато са развити единствено вторите, с по-широкия височинен диапазон. Цитираната свита е от Геоложка карта 1:50 000 на Комитета по геология, отпечатана 1989 г. и от Обяснителни записки към Геоложка карта на България 1:100 000 (1994, 1995), основи използвани от педолози при картиране ареалите на разновидностите, при все че при зоналните почви привързаност към определен вид скала не съществува. Глинестия състав на седиментите определят пясъчливо-глинест механичен състав, тежък за обработващите билната платовидна повърхност, машини. Последователното разглеждане на въздействието и взаимодействието на почвообразуващите фактори създава основания за обособяване на три почвени района в страната като в първият се включват равнинните, котловинните и преходните почви, конкретно в Северна България – Chernic Chernozem (Ch) и Luvic Phaeozem (Hi).

В „Ландшафтна география на България“ с първи автор проф. Велчев (2011) на с. 96 е написано, че „за граница на Южнодунавско-Лудогорската провинция се приема тектонската линия, отделяща областта на Предбалкана, добре изразена в смяната на формите на релефа. На много места обаче тя има условен характер, тъй като определени типове ландшафти преминават от едната област в другата.“ Прочитът от нас на с. 213, 214 и 221 на легендата и публикуваната в монографията „Ландшафтна карта на

България в мащаб 1:500 000“ в девет отделни листа откриваме граница в горното поречие на Черни Лом с посока изток – запад между „Хълмисти, ерозионно-денудационни със смесени (дъбово-габърво-липови) ландшафти“ от север и „Хълмисти и предпланинско-хълмисти ерозионно-денудационно с дъбови гори (*Q. frainetto*, *Q. robus*, *Q. cerris*) с подлес“. Според нас достигнатата противоречива условност на границите и позоваването на принципите за континуалност и дискретност се преодолява чрез: *a* – обусловеност на различия между природни и ландшафтни граници; *b* – налагаща се авторска позиция, генерализарища границите, с цел преодоляване педантичното инвентаризиране на пространството. Преминаващата през платото ландшафтна граница присъства и на отпечатаната, и през 2004 г., като приложение към Ръководство за практически занятия по природна география на България на Тодоров. В легендата южният ландшафт е сред Ж. 1. Горски (Предбалкански), а северният сред Ж. 2. Горски и лесостепни (Лудогорски). В учебника на Пенин (2007) със същото заглавие, насочен отново към обучаване студенти по география платото е изцяло в Дунавската равнина.

Категорично и конкретно е морфотектонското описание на Алексиев (2012), цитирам: „В обсега на вододелните пространства на Северобългарското издигане южно-мизийският разлом загубва своята морфоложка изява. Локални разседни сегменти се идентифицират в изворните части на долината на р. Черни Лом, южно от Лилякското плато“. В същата година Христова, изследвайки хидрографската специфика на главните поречия във водосборните басейни и конкретно на Русенски Лом също отчетливо извежда принадлежността единствено към „части от Източна Дунавска равнина с Лилякското плато, Поповските височини и западната част от Разградските височини.

Сходен доказателствен материал откриваме и в първото подробно морфоструктурно изследване на Лилякското плато от Владев (2015). Изчислява видимата площ на Лилякската морфоструктура на 96,32 km² между южната периферия на Разградските височини (Разградският блок), Трапишкото структурно понижение от североизток, Търговишкото субструктурно понижение от изток, Омуртагския (Сланишкия) блок от юг, Антоновските височини (Антоновски блок) от югозапад и понижението с център в района на село Светлен от запад. От космически снимки (ERTS-1), дешифрира два линейната със субпаралелна посока на простиране, които определят граници на морфоструктура, съвпадащи структурно-геоложки с Южномизийски разлом от юг. Утвърждава, че Лилякското плато се явява най-западното от поредицата на Шуменско-Провадийските остатъчни плата. В същия сборник е отпечатан доклада на Цанков и Станкова (2015), разглеждащ разнообразието от негативни и позитивни морфоструктури в Източния Предбалкан. Сред регионалните морфоструктури открояват и Моравски морфоструктурен район, южно от Кедикбалкан. На обзорната карта са очертани границата на Преславската морфоструктурна област с Южномизийската оградна морфоструктурна зона. Открояват седем котловинни морфоструктури със синморфогенни възвишения в дъната.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С особена актуалност е публикувания двадесет години след депозирането хабилитационен труд на проф. Живко Иванов (2017). Изказаното от него в монография-

та на с. 69 резюмира резултатите от разгърнатата задочна дискусия с точния изказ „Южноизточното периплатформено понижение орографски включва изцяло областта на „платата“ в Североизточна България“. Анализът на извършения преглед на вижданията на географската колегия количествено изброява трийсет и шест мнения за позиционирането на цялото Лилякско плато в областта на Дунавската равнина. Противоречиви становища има в шест монографични и енциклопедични издания, а само едно мнение се отличава отчетливо. Формулираме ясно добре изразения репер в южните склонове на платото на смяна на равнинно-платовиден релеф с ридово-планински склонове с посока запад-изток.

Фиг. 2. Снимки на триангулационните репери на най-високата точка на: *a* – Лилякско плато – Александров връх (516,9 m) и на *b* – най-високата точка на Шуменското плато – Търнов дял (501,9 m)

Fig. 2. View to the geodetic marks of: *a* – the highest point of Liljak Plato – Aleksandrov peak (516.9 m) and *b* – the highest point of Shumen Plato – Tarnov peak (501.9 m)

Институционализираното именуване по наша инициатива бе подкрепено от Асоциацията на професионалните географи и регионалисти, Сдружение на геоморфолозите в България и с Подписка на Обществен комитет от географи, историци, филолози, краеведи и родолюбиви граждани от Търговишки регион. Подбудителствахме съблюдаването принципа, залегнал в чл. 4, т. 2 на Европейската харта за местно самоуправление, ратифицирана от Народното събрание със закон през 1995 година, че местните власти разполагат със свободата да проявяват своя инициатива по всеки въпрос, който не е изключен от тяхната компетентност или не е предоставен на друга власт. Актът бе в правомощията на Общинския съвет и издигна авторитета на местната власт като двигател за справедливо позициониране географското положение на Община Търговище и възпитател на родолюбиви чувства у населението на Търговишка област. В най-новата ни история Решението е сравнимо единствено с преименуванията, приети от Общински съвет Бургас на 13.09.2011 г. Обявяваме се за възстановяването на една географска справедливост, препоръчваме използване върху карти на Александров връх и включване в Държавните образователни изисквания на Министерството на образованието и науката.

SUMMARY

The highest point of the Eastern Danube Plain in the Liljak plato was named Alexandrov Peak (516.9 m) with decision of the municipality council of Targovishte from 27.07.2017. If Liljak plato is part of the Danube Plain or the Pre-Balkans is a disputable question in the physiographic sources. In this article is followed the study of the area from geographic point of view and its position in the physiographic classifications of Bulgaria. About 40 opinions of different sources were referred and according to the most of them the Liljak plato tectonically, morphographically and physiographically belongs to of the Danube Plain Province. With the support of experts from the Association of the professional geographers and regionalists (APGR), the Association of Geomorphologists in Bulgaria (AGB) and subscription of the local community, the naming of the highest point of the plato was decided to be after Alexander I Battenberg – Alexandrov Peak. We recommend this new name to be referred in the future map and textbooks as the highest point of the Eastern Danube Plain.

ЛИТЕРАТУРА

- Алексиев, Г. 2002. Геоморфолошко райониране на България. – В: География на България. Физическа и социално-икономическа география на България. С., ФорКом, с. 104 и 137.
- Алексиев, Г. 2012. Морфотектоника на Балканския полуостров. С., АНДИ-МГ, с. 134.
- Алексиев, Г. 1997. Типология и регионална характеристика на морфоструктурите. – В: Физическа и социално-икономическа география на България. География на България. С., АИ „Проф. Марин Дринов“, с. 58.
- Асенов, Ас. 2006. Биогеография на България. С., ЕТ „АН-ДИ Андриян Тасев“ с. 197.
- Атлас Народна република България. 1973. С., Главно управление по геодезия и картография, с. 44–45, 46, 62, 74.
- Батаклиев, Ив. 1934. Ландшафтно поделение на България. – *Годишник на Софийски университет, Историко-филологически факултет*, книга XXX, 13, с. 22.
- Бончев, Ек. 1946. Кратка физико-географска характеристика на България. – В: Основи на геологията на България. С., Годишник на Дирекцията за геоложки и минни проучвания, Отдел А. т. 4, с. 344.
- Благоева, Ек. 1976. Участието на ландшафтните индикатори в анализа на равнино-платформените морфоструктури (по примера на Дунавската равнина). – *Год. на СУ, ГГФ, кн. 2 – География*, т. 69, с. 42 и 49.
- Българска енциклопедия А...Я. 2003. С., Книгоиздателска къща „Труд“, с. 636.
- Българска енциклопедия БЪЛГАРИЯ. 2012. С., т. 7, 9, 10. Книгоиздателска къща „Труд“, с. 2601, 3555 и 4900.
- Велчев, Анг., Р. Пенин, Н. Тодоров, М. Контева. 2011. Ландшафтна география на България. С., Булвест 2000, с. 96, 213, 214 и 221.
- Велчев, Анг. 2003. Относно ландшафтната граница между Дунавската равнина с Предбалкана между реките Искър и Осъм. – В: Юбилеен сборник „30 години катедра ландшафтознание и опазване на природната среда“, „Малео – 63 Варна“, с. 81.
- Велчев, Анг., Н. Тодоров, Р. Пенин. 2003. Регионална диференциация на ландшафтите в България. – В: Сборник Научни трудове „Природни науки География“, Шумен, с. 44.
- Владев, Д. 2015. Морфоструктурно проучване на Лилиякското плато. – В: Сборник доклади Четвърта международна конференция „Географски науки и образование“, 30–31 октомври 2015 г., Шумен, УИ „Епископ Константин Преславски“, с. 31 и 37.
- Геоложка карта 1:50 000 на Комитет по геология. 1989.
- Георгиев, М. 1991. Физическа география на България. С., УИ „Кл. Охридски“, с. 229.
- Гълъбов, Ж. 1982. Главни черти на релефа. – В: Физическа география. География на България, т. 1. С., БАН, с. 19.
- Гълъбов, Ж., Цв. Михайлов, Х. Тишков, Л. Зяпков. 1975. Комплексно физикогеографско райониране на НР България. – В: Физико-географско и иконом-географско райониране на България. Проблеми на географията в НР България, т. 4. С., Наука и изкуство, с. 27.
- Гълъбов, Ж. 1946. Кратка физико-географска характеристика на България. – В: Основи на геологията на България. С., Годишник на Дирекцията за геоложки и минни проучвания, Отдел А. т. 4, с. 49.

- Гълъбов, Ж., Ил. Иванов, П. Пенчев, К. Мишев, В. Неделчева. 1956. Физическа география на България. С., ДИ „Народна просвета“ с. 97 и 131.
- Гълъбов, Ж., Ил. Иванов, П. Пенчев, К. Мишев, В. Неделчева. 1977. Физическа география на България. С., ДИ „Народна просвета“ с. 45 и 164.
- Дреновски, Ив., Ст. Велев, М. Йорданова. 2002. Нова физикогеографска регионализация на България – защо и как. – В: Научна конференция с международно участие в памет на професор Яранов, Варна 2002. С., Географски институт – БАН, 388–389.
- Енциклопедия България. 1982. т. 3. С., Изд. БАН, с. 456 и 759.
- Иванов, Ил. 1959. По някои въпроси на геоморфоложкото райониране на България. – *Изв. БГД*, II(XII), с. 157 и 159.
- Иванов, Ж. 2017. Тектоника на България. С., УИ „Св. Кл. Охридски“, с. 69.
- Йорданова, М, Ст. Велев, Ив. Дреновски. 2002. Характеристика на физикогеографските области. – В: География на България. Физическа и социално-икономическа география на България. С., ФорКом, с. 391 и 397.
- Захариев, Д. 2016. Флора на Североизточна България. Том 5, Флора на Лиялското плато. Ш., „Химера“ ООД, с. 5.
- Канев, Д. 1989. Геоморфология на България. С., УИ „Кл. Охридски“, с. 57 и 79.
- Коен, Ел. 1937. Антецедентност на долините (проломите) на реките Врана и Голяма Камчия в пределите на Преславската нагъната система. – *Изв. БГД*, V, с. 146.
- Михайлов, Цв., К. Мишев, Вл. Попов. 1966. Дунавска хълмиста равнина. – В: География на България, 1, Физическа география. С., БАН, с. 60 и 61.
- Михайлов, Цв. 1989. Морфометрична и морфогенетична характеристика на планините в България. – В: Природният и икономическият потенциал на планините в България. Том 1, Природа и ресурси. С., Изд. БАН, с. 11, 13, 21 и 34.
- Мичев, Н., Цв. Михайлов, Ив. Вапцаров, Св. Кираджиев. 1980. Географски речник на България. С., НИ, с. 247.
- Пенин, Р. 2007. Природна (физическа) география на България. С., Булвест 2000, с. 155, 200, 206 и 212.
- Пенков, Игн., Ив. Велчев, М. Гловня, Т. Христов, Здр. Борисов, Кр. Кръстев, Здр. Демерджиев. 1967. Търговишки окръг. Икономгеографско проучване. – *Год. на СУ, ГГФ, кн. 2 – География*, т. 60, с. 165.
- Петров, П. 1985. Ландшафтна структура на областта на Дунавската равнина. – *Год. на СУ, ГГФ, кн. 2 – География*, т. 75, с. 61 и 63.
- Петров, П. 1997. Ландшафтна структура. – В: География на България. Физическа и социално-икономическа география на България. С., АИ „Проф. Марин Дринов“ с. 347, 348 и 352.
- Сарафов, Ал. 2010. Нова интерпретация на почвената покривка в България. – *Год. на СУ, ГГФ, кн. 2 – География*, т. 102, с. 57, 58 и 61.
- Стефанов, П. 2002. Морфографска характеристика. – В: География на България. Физическа и социално-икономическа география на България. С., ФорКом, с. 31 и 33.
- Тодоров, Н. 2007. Природна география на България. С., „Малео – 63 Варна“, с. 81, с. 113 и 125.
- Филипов, Л. 1994. Обяснителна записка към геоложка карта на България 1:100 000. Картен лист Попово. С., Печат „Болид“ с. 18.
- Цанков, Ц., Св. Станкова. 2015. Характер и възраст на котловинните морфоструктури в Източния Предбалкан. – В: Сборник доклади Четвърта международна конференция „Географски науки и образование“, 30–31 октомври 2015 г., Шумен, УИ „Епископ Константин Преславски“, с. 41 и 43.
- Христова, Н. 2012. Речни води на България. С., Тип-топ прес, с. 144.
- Чешитев, Г., Л. Филипов. 1995. Обяснителна записка към геоложка карта на България 1:100 000. Картен лист Омуртаг. С., ЕТ „Аверс“, с. 25.
- Яранов, Д. 1937. Развой на геоморфоложкото изучаване на главни морфоложки проблеми на Балканския полуостров. – В: *Годишник на Софийски университет, Историко-филологически факултет*, книга XXXIII, 11, с. 19.
- Яранов, Д. 1960. Тектоника на България. С., ДИ „Техника“ с. 133.
- Jaranoff, D. 1937. Les zones morphologiques dans les parties centrales et orientales de la Peninsule Balkanique. – In: *Extrait des comptes du IV-e congress des geographes et des ethnographes slaves* – Sofia, 1936. p. 83.

Постъпила март 2018 г.